

O modalitate paradoxală de manifestare a apartenenței etnoculturale: modificarea «discursului repetat»

Stelian Dumistrăcel

0. Comunicarea de față reprezintă rezumatul unei părți din studiul monografic (în pregătire pentru tipar) ce are ca obiect modificarea enunțului aparținând «discursului repetat» în diferite registre ale exprimării orale și în scris. De aceea, recurgem, aici, doar la un minimum de trimiteri bibliografice și de exemple, subsumate (e drept, într-un cadru mai larg) temei de față, din textul jurnalistic, ca unul ce reflectă cel mai pregnant posibilitățile exprimării publice performante. Scopul nostru este acela de a schița problematica generală a «destructurării» discursului repetat din perspectiva universalilor limbajului și a retoricii generale, cu referire specială la „quadripartita ratio”. Rezultatele conduc spre ideea că, în ciuda distorsiunilor al căror obiect îl constituie enunțul canonic reprezentând tradiția spiritualității naționale și universale, „desprinderea” de acestea este doar una de suprafață; dialogul peste timp, de revendicare a unei anumite identități, rămâne o trăsătură de fond.

0.1. Contestarea, ca atitudine creatoare în literatură și în artele plastice, ce a caracterizat secolul al XX-lea, s-a reflectat și în discursul jurnalistic. Una dintre manifestările ușor de perceput a fost chiar rezerva stilistică față de invocarea dictoanelor, mai întâi latinești, a textelor aparținând discursului religios, a idiotismelor sau a „cuvintelor celebre” lansate de personalități ale vieții culturale, literar-artistice sau științifice, respectiv, atribuite acestora. Dar „ruptura” este departe de a fi definitivă, căci enunțuri de tipul celor pe care le vom cita, preluate în forma „canonică”, dar mai ales modificate, așadar „actualizate” spre a conferi o altă (nouă) valoare contextului, continuă să agrementeze (și) discursul jurnalistic contemporan românesc.

0.2. Obiectul investigației noastre îl constituie toate tipurile de enunțuri enumerate mai sus, considerate de Eugeniu Coșeriu sub numele de „discurs repetat” („wiederholte Rede” – în continuare, DR); conceptul este definit drept „tot ceea ce în vorbirea unei comunități se repetă într-o formă mai mult sau mai puțin identică de discurs deja făcut sau combinare mai mult sau mai puțin fixă, ca fragment, lung sau scurt, a «ceea ce s-a spus deja»”. Printre speciile menționate de autor se află citatele („ca repetare a unor fragmente de texte – literare sau altele – cunoscute ca atare”), proverbele, locuțiunile fixe, formulele de comparație și diferite alte expresii (Coșeriu 2000: 258-259). Trebuie adusă, de asemenea, precizarea că, din perspectiva construirii textului, astfel de „prefabricate de vorbire” („vorgefertigte Redeabschnitte”) sunt inserate în

enunțul ce constituie produsul „tehnicii libere a discursului”, rezultatul fiind comparabil cu un tablou realizat prin „colaj” (*ibidem*). Aceasta este, de fapt, o altă modalitate de manifestare a intertextualității, dar spațiul nu ne permite să insistăm asupra similitudinilor și diferențelor de interpretare.

1. Recurgerea la autoritatea înțelepciunii „de împrumut” și la efectele de expresivitate condensate în „enunțurile aparținând discursului repetat” (în continuare EDR) trebuie raportată la funcțiile „suplimentare” ale limbajului în textul jurnalistic. Renunțând la precizări de principiu, atribuim utilizarea acestor formule funcției *f a t i c e*. Pe baza EDR, emițătorul intenționează să stabilească un contact aparte cu receptorul (cititor), și anume, situarea pe o bază comună de experiență idiomatică, realizată prin elemente de expresivitate și de afect. Ținând seama, chiar în mod empiric, de tipologia cititorului (care, din perspectiva teoriei receptării, poate fi de la „pasiv” până la „cooperant”, cu nuanțele „model” și „ideal”, de formație „enciclopedică” – Umberto Eco), jurnalistul își atrage destinatarul pe terenul autorității spuselor marilor nume ale civilizației sau al formulelor „înțelepciunii populare”, pe care uneori nu se sfiește să le citeze chiar ca atare, după o modă ce a fost în vogă până în secolul al XIX-lea.

Se impun, apoi, două observații. Frecvent, se apelează la titluri¹ (în special de opere literare), profitându-se de recunoașterea mai facilă a modelului, datorită în primul rând instrucției școlare, considerație ce poate fi translată și asupra citatelor, „de autor”, din operele literare sau din librete ale operelor muzicale (în ultimul caz, pe baza „memoriei culturale”). În ceea ce privește dictoanele, titlurile, citatele și sloganurile din alte limbi, se practică atât citarea („parafrizarea”) enunțului lor în original, cât și în traducere.

2.0. Procedeele are ca principal efect stabilirea unui contact favorabil (prin mijloace de „*captatio benevolentiae*”), pentru a se ajunge la actul de manipulare, prin mijloace de seducție și de incitare (concepute pe larg analizate în monografiile semnate de Slama-Cazacu 1999, 2000, *passim*).

2.1. Urmează o selecție de exemple din presă (cotidiene, periodice literare) și din emisiuni ale audiovizualului² din ultimii ani. Precizăm faptul că în marea majoritate a cazurilor este vorba de titluri de articole (și subtitluri din corpul acestora); pentru alte situații, se fac mențiuni speciale.

- (Id) „Când doi se ceartă, al treilea câștigă” (E, 25.01.03, 2); „*Colac peste pupăză*, numele scriitorilor mai este și pocit în fel și chip...” (tx = text; id., 14.01.03, 15); „...înseamnă că *nu vede pădurea din cauza copacilor*” (tx.; RL, 51-52/2002, 2) și „...își dau arama pe față” (tx; *ibidem*);

¹ Pentru apariția „tropilor” în titlurile articolelor „informative” din ziare, cf. observațiile lui Gunter Reus, în „*«Zum Tanze freigegeben». Fiktion im seriösen Journalismus – ein illegitimes Verfahren*”; http://www.ijk.hmt-hannover.de/institut/personal/prof/vortrag_muenster_reus.doc.

² La care tragem prin sigle explicate în *Appendix* (a); vezi și lista abrevierilor pentru numele tipurilor generale de DR (b).

- (Fl) „Mâine anu' se-nnoiește” (titlu de pagină; E, 31.12.02, 7);
- (Dc) „Non decet...” (lat.; „nu se cuvine”; început de frază, RL, 39/2001, 17);
- (Tl) „Sfânta mare nerușinare” (titlul unui roman al lui G.M. Zamfirescu; RL, 6/2003, 30); „Unde fugim de-acasă?” (titlul unui volum al lui Marin Sorescu; Z, 21.10.02, 6); „În căutarea timpului pierdut” (după Proust, *À la recherche du temps perdu*; RL, 38/2002, 15); „Portret al artistului în tinerețe” (după Joyce, *A Portrait of the Artist as a Young Man*; id., 43/2001, 11); „Universitățile mele” (după Gorki, *Moi universitety*; id., 13/2003, 13); „Război și pace” (după Tolstoi, *Voina i mir*; Z, 24.01.03, 6);
- (Ct) „Privitor ca la te-a-tru” (despărțirea în silabe subliniază accentuarea; vers din *Glossa* lui Eminescu; RL, 19/1999, 19); „A fi sau a nu fi” (titlul unei cronici sportive; „to be or no to be”, începutul primului vers din monologul lui Hamlet, din piesa cu același nume, actul III, scena 1; Z, 4.04.03, 1B);
- (Cv) „și totuși se învârte” (traducere curentă a mărturisirii de credință a lui Galilei, „E pur si muove”; Z, 14.01.03, 8B).

O privire sumară asupra enunțurilor selectate ne impune următoarea observație liminară: din punctul de vedere al structurii textului, convocarea acestor „citate” ca titluri servește, conform criteriilor de analiză din perspectivă retorică, drept «exordium», dar, prin inversarea ordinii componentelor alocuțiunii, și drept «peroratio».

2.2. Finalitatea de intermediar pentru o anumită atitudine scontată la receptor, în vederea identificării emotive, de tipul «empatie», spre atragerea acestuia pe terenul experienței idiomatiche comune, este ușor de atribuit în cazul utilizării simplelor evocări ale tradiției culturale, autohtone sau universale: „Mâine anu' se-nnoiește” (Fl), „Unde fugim de-acasă?” ori „În căutarea timpului pierdut” (Tl). Acțiunea de seducere a receptorului este transparentă în majoritatea celorlalte cazuri, dintre care comentăm un singur exemplu. Scriitorul și profesorul universitar Nicolae Balotă îl contrazice subtil pe Maxim Gorki care, sarcastic, numea „universități” experiențele dure ale unei vieți picarești, pe când Balotă își intitulează la fel rememorarea studenției și a carierei de profesor, la publicarea discursului de răspuns cu ocazia conferirii titlului de „doctor honoris causa” al Universității din Cluj. Există însă și o anumită zonă tangentă cu scriitorul rus: tinerețea literatului român, emul al lui Blaga, a fost marcată și de detenții în închisorile comuniste. În sfârșit, sesizăm ușor intenția de a influența prin incitare atunci când sunt preluate idiotisme sau titluri formulate (și care funcționează) ca adevărate sloganuri: „își dau arama pe față” ori „Sfânta mare nerușinare” (în cel de al doilea caz este caracterizat comportamentul unui manager, cu un statut disputat, din lumea sportului).

2.3. Se impune și o altă observație cu caracter de orientare generală: plasarea, pe o scală „empatie” – „seducție” – „incitare”, a EDR prezentate în continuare (în special în cazurile de *adăugare*, *substituire* și *permutare*) ține de lexicul contextului forjat prin modificările operate, în relație strânsă cu textul propriu-zis al tratării temei.

3.0. Tendința de a „parafraza” și de a „actualiza” EDR poate fi raportată, diacronic și sincron, la câteva aspecte. Pentru publicist, în sensul cel mai larg al cuvântului, constatăm „oboseala” de a cita, așadar respingerea creditării didactice a preceptelor (convocate sub formă de „discurs raportat”), dar și a simplelor formule uzuale devenite clișee³.

Dar asemenea reacții, de evaluare stilistică, sunt, de fapt, manifestări ale universalităților limbajului, alteritatea și creativitatea. Modificările pe care le suferă EDR în vorbire și, de aici, în stilul publicistic, pot fi grupate după cele patru «figuri de construcție» semnalate drept «solecisme» de Quintilian, în *Institutio oratoria* (I.5, 39-41): *detractio* (suprimarea), *adiectio* (adăugarea), *immutatio* (substituirea) și *transmutatio* (permutarea). Universalitatea acestor „scheme” de variație formală în construirea unui (oricărui) mesaj este dovedită de faptul că, pornind de la constatarea prezenței lor la nivelul sintaxei părților de vorbire și al topicii, obiectul atenției lui Quintilian, cele patru figuri de construcție au putut fi eficient proiectate în analiza modificării structurilor narative, în remarcabila lucrare *Retorica generală*, una de neoretică, a celor șase esteticieni de la Liege care au semnat cu supranumele „Le groupe μ”⁴.

De altfel, chiar această lucrare ne-a provocat demersul anunțat în introducere, ca o necesară legătură din perspectiva golului exegetic dintre nivelul analizei gramaticale, al sintaxei propoziției și a frazei, și cel al textului narativ. Considerând *v o r b i r e a* drept un teren de verificare a universalității formelor mentale ce guvernează „destructurarea” discursului, propunem un domeniu nou de interes în abordarea acestei teme generale, de neoretică.

În textul jurnalistic, EDR este convocat frecvent cu „destructurarea” formulei inițiale, canonice, de la ipostaza de aluzie (prin *detractio* și, uneori, prin *adiectio*), până la aceea de contestație (în special prin *immutatio* și *transmutatio*). Pentru a confirma (măcar) o impresie generală a celor cărora ne adresăm, revendicați cu statutul de cititori de presă ce au remarcat deja astfel de „parafrazări”, vom selecta un număr (infim, prin raportare la bogăția apariției în mass-media și a bazei de date de care dispunem) de exemple, grupând materialul, mai întâi, după „figurile de construcție” pe care le-am anunțat (și asupra specificului cărora vom reveni). În cadrul acestora, vom distinge între cele trei registre atitudinale, iar pentru ilustrarea acestora vom oferi exemple din cel puțin două tipuri de EDR.

3.1. DETRACTIO

În urma evaluării ansamblului din baza de date, constituită din extrase din presă și din emisiuni ale audiovizualului în cursul ultimilor zece ani, putem face

³ Atitudini comentate, de exemplu, la sfârșitul secolului al XIX-lea, de Rémy de Gourmont, *Esthétique de la langue française*, sau Gustave Flaubert, *Dictionnaire des idées reçues*.

⁴ *Rhétorique générale*, Paris, Larousse, 1970; în textul de față trimitem la traducerea în limba română, din 1974.

observația că, spre deosebire de secolul al XIX-lea, la *suprimarea* EDR se recurge astăzi mai puțin frecvent (în comparație cu adăugarea, dar, mai ales, cu substituirea), pe ultimul loc, din acest punct de vedere, aflându-se permutarea, o figură de construcție de mare virtuozitate. Faptul are o explicație ușor de acceptat din perspectiva manipulării. Reducerea unei părți din corpul unității frazeologice (întregul fiind, așadar, numai evocat) reprezintă o tehnică ce-l solicită pe cititor / ascultător la un oarecare efort de colaborare, lăsându-i, totodată, posibilitatea unei (eventuale) opțiuni proprii, sau scăpându-l, pur și simplu, de sub control. De aceea, în textul jurnalistic și în discursul public, formulările cu suprimarea unei secvențe a EDR ilustrează în primul rând funcția fatică a limbajului și vom putea constata că reducerea textului se aplică mai des idiotismelor de diferite tipuri (parimii, locuțiuni expresive).

3.1.1. Empatie

- (Id) „Vorba dulce” (RL, 16/1999), față de „ ~ mult aduce”; „Dar din dar” (id., 32/1999, 7), față de „ ~ se face rar/rai”; „Mai bine mai târziu...” (id., 41/1999, 22), față de „ ~ decât niciodată”; „Gaz pe foc” (denumirea unei formații muzicale), față de „ a turna ~ “;

- (Fl) „Tinerețe fără bătrânețe” (RL, 24/2002, 23), față de „ ~ și viață fără (de) moarte”;

- (Ct) „Împărați pe care lumea...” (id., 5/2002, 22), prima parte a unui vers din poezia *Scrisoarea III* a lui Eminescu, ce continuă prin „... nu putea să-i mai încapă”; „Par délicatesse...” (id., 29/1998, 18), prima parte a unui vers din poemul *Chanson de la plus haute Tour*, a lui Rimbaud, care continuă prin „...j'ai perdu ma vie”.

3.1.2. Seducție

- (Id) „Fă-te frate cu dracul” (id., 16/1999), față de „ ~ până treci puntea”; în ciuda vehemenței lexicului, am plasat acest exemplu la „seducție”, ținând seama de tonul ironic al textului; „Ca țiganul la mal” (Z, 3.06.02, 1B), față de „ a se îneca ~ “;

- (Th) „Amnesty National” (cu omisiunea formantului „Inter-“ (RL, ianuarie 2001).

3.1.3. Incitare

- (Id) „Lui Vasile [Radu] i-a venit mintea de pe urmă” (M, 15.12.99, 1), față de [lui N, premier al guvernului României] „i-a venit mintea *românului* /cea/ de pe urmă”; „Arama pe față” (RL, 28/2001, 12-13), față de contextul integral, citat mai sus, § 2.1, sub [Id].

Strategia de comunicare respectată în cazul suprimării este păstrarea unui «context minim de relevanță» (CMR), pentru a-i oferi receptorului (eventuala) posibilitate de a reconstitui ansamblul EDR, chiar atunci când, din formula canonică, se prezintă doar câteva cuvinte, ca în cazul „Pomul și sacul” (Z, 3.06.02, 2B), care evocă proverbul „La pomul lădat să nu te duci cu sacul / mare”. Contextul de relevanță este asigurat și în situația în care, după suprimare,

se păstrează doar unul din termenii unei formulări canonice „bimembre”, sau unul dintre termenii unei structuri de opoziție: „Brânza e pe bani” (E, 13.09.02, 6), ce evocă proverbul „Frate /ca/ frate, dar ~ “ (vezi și mai sus, „Vorba dulce”, „Dar din dar”, „Mai bine mai târziu”, „Tinerete fără bătrânețe”, „Fă-te frate cu dracul”). Această tehnică are ca efect de contrast posibilitatea forjării ad-hoc a unor construcții bimembre imaginate, uneori, ca rezultate ale combinării a două EDR (cf. § 3.2.4.).

3.2. ADIECTIO

Deși în cazul *adăugării* la forma canonică a EDR se pot recunoaște două tipuri principale ([a] completarea de „particularizare” a EDR, cu ante- sau postpunerea „adaosului”, și [b] intervenția în corpul propriu-zis al acestuia, așadar interpunerea prin dislocare), în cele ce urmează vom simplifica expunerea, renunțând la o subclasificare a exemplelor. În general, completarea EDR urmărește performanța pe terenul cerințelor de bază ale textului jurnalistic, sintetizate prin așa-zisa regulă a celor „5 W”. În unele cazuri, prin adăugare se obțin efecte de „substituire” (§ 3.2.3.) Pentru recunoașterea registrului „empatie”, hotărâtoare este (așa cum am precizat mai sus, § 2) tonalitatea contextului de autor rezultat, dar, mai ales, cea a ansamblului discursului. Ca și în cazul § 3.1.2 și 3.1.3, pe aceeași bază operăm, apoi, clasificarea exemplelor în cazuri de „seducție” sau „incitare”.

3.2.1. Empatie

- (Id) „La Helsinki, l-am prins de un picior pe Dumnezeu” (M, 11.12.99, 1, cu variația liberă a ordinii cuvintelor, de tip permutare);
- (Fl) „Are mersul legănatu’ fiindcă este iarăși beatu’” (Z, 24.05.03, 8B);
- (Tl) „1001 de nopți în 66 de zile” (RL, 19/1999);
- (Ct) „Ionuț Lupescu *mai are un singur dor: ...*” (E, 18.02.03, 11);
- (Th) „Opera Somnia”, titlul unui volum al poetului șerban Foartă (S- a fost adăugat, autoironic, celui de al doilea cuvânt din formula tehnică latinească însemnând ‘întreaga operă’; autorul a putut avea în vedere însă și verbul latinesc *somnio*).

3.2.2. Seducție

- (Id) „Regele Iordaniei umblă cu ocaua lui Cuza” (M, 3.06.99, 10; „a umbla cu ocaua lui...”, aluzie la intransigența unui domnitor român);
- (Tl) „O scrisoare *electorală* pierdută” (AC, 38/1999, 9);
- (Ct) „A fi sau a nu fi în NATO” (M, 29.12.01, 8); cf. și „A fi sau a nu fi pe lista lui Nicolae Manolescu” (RL, 42/2001, 11); se face referire la prezența anumitor scriitori într-un tratat de istoria literaturii române al autorului citat;
- (Cv) „*Bizoon* politikon” (AC, titlu de pagină; *Bi-* a fost adăugat la primul cuvânt din celebra definiție pe care a dat-o Aristotel omului).

3.2.3. Incitare

- (Id) „Recolta de grâu se va duce pe apa sâmbetei?” (Ad, 6.08.97, 5);

- (Tl) „Bilanțul slăbiciunilor” (ProTv, titlu citat la „Revista presei”, 22.12.01);

- (Ct) „Viitor de *dinozaur* țara noastră are” (AC, 2/2001, 17; versul dintr-o poezie a lui D. Bolintineanu este „Viitor de aur...”);

- (Th) „Partidul Hunic” (M, 4.03.02, 6; transformarea adjectivului *unic* în *hunic*, cu efect de substituire, ca și în exemplul de sub /Tl/);

- (Sl) „Arbeit macht FRAIERI”(pentru germ. FREI ‘liber’, pronunțat „frai”; AC, titlu de pagină; cf. rom. argotic *fraieri* ‘creduli, naivi’); pentru cunoscătorii superficiali ai limbii germane, se speculează posibilitatea dublei analize sintactice: păstrând „Arbeit” ca subiect, interpretarea este ‘munca te prostește’; apreciind pronunția (neliterară) *fraieri* drept formă de plural articulat [pentru *fraierii*], interpretarea poate fi ‘muncă fac / prestează/ proștii’.

3.2.4. Într-o variantă aparte de „adăugare”, de virtuozitate, ce atrage atenția asupra prevalării funcției „poetice” sau „expresive” asupra faticului, consemnăm combinarea a două EDR, ca pandant tehnic al reducerii construcțiilor bimembre. Rezultă formulări care aparțin celor trei registre ilustrate în paragrafele precedente; cuvântul care, în exemplele ce urmează, se află între ← →, aparține atât primului, cât și celui de al doilea enunț (situație care permite și o reprezentare grafică sub forma a două cercuri secante⁵):

- (Id + Th) „La spartul ← târgului → de carte” (RL, 49/2001, 17); „(a veni) la spartul târgului” și „târg de carte”;

- (Id + Tl) „Colac peste ← pupăza → din tei” (M, 29.08.01);

- (Id + Dc) „De-a ← dura → lex” (Z, 1.07.02, 9); cf. „(a se da) de-a dura”; ultimele două cuvinte reprezintă începutul dictonului latinesc (în formulare completă) „*dura lex, sed lex*”;

- (Fl + Id) „Cine iubește și ← lasă → vânătași” (AC, 38/2001, 13);

- (Th + Tl) „Olimpiada ← Albă → ca zăpada” (E, 9.02.02, 7); numele „poetic” al olimpiadei de iarnă este combinat cu titlul celebrei povești a lui H.C. Andersen;

- (Rg⁶⁺ Id) „Cere și ți se va ← da → peste bot” (AC, 13/2002, 12); primul enunț este unul din sfaturile cuprinse în „Predica de pe Munte” a lui Iisus Hristos; în vorbirea familiară, cel de al doilea enunț înseamnă ‘a bate, a plesni peste gură’ (pe cineva obraznic, lacom).

Prin figura de construcție numită *adiectio*, așa cum s-a putut constata, ca și prin *immutatio* și *transmutatio*, de care ne ocupăm în continuare, se limitează sensibil „colaborarea” cu receptorul, avansându-se în direcția manipulării, căci particularizarea și celelalte rezultate ale adăugării nu înseamnă doar o „aplicație”

⁵ Cf. articolul nostru intitulat *Intersecțiuni*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 2, mai, p. 7.

⁶ Am trimis mai rar la EDR aparținând discursului religios, de a căror „destructurare” ne-am ocupat anterior în articolele *Biblia și Nobel* (M, 11.12.99, 6), respectiv, *De toate zilele?* (Z, 3.09.02, 6).

la obiect sau o detaliere oarecare a enunțului canonic, ci reprezintă și sugerarea sau chiar impunerea unei atitudini față de referent.

3.3. IMMUTATIO

Substituirea este figura de construcție cu cea mai mare frecvență în textul jurnalistic actual. Explicația, în diacronie, constă în funcționarea aceleiași forme mentale în vorbire, cu rezultate ce au devenit, la rândul lor, noi forme canonice, prin substituiri reflectându-se variația „diatopică”, „diastatică” și „diafazică” a limbii (Coșeriu 2000: 263-269). Din perspectiva variației diafazice (sau stilistice), în convenția de comunicare din discursul jurnalistic funcționează strategia anulării regulii de identitate, de congruență a enunțului (Coșeriu), ca efect pozitiv al alterității. Modificarea EDR prin substituire reflectă mai pregnant decât alte figuri de construcție intenția de manipulare. Prin proiecția acestui tip, de „colaj-2” (introducerea unui / unor cuvânt / cuvinte deosebit(e) de forma canonică a EDR) în „colaj-1” (EDR în textul realizat prin tehnica liberă a vorbirii), receptarea este dirijată, adesea agresiv, spre acceptarea punctului de vedere al emițătorului (astfel se explică, de exemplu, practicarea predilectă a substituirii în textul publicitar, un limbaj paralel față de comunicarea propriu-zisă, așadar și un domeniu special de investigație, asupra căruia nu ne-am oprit aici).

Accesibilitatea realizării tehnice (în raport cu „permutarea”, în primul rând) înlesnește nu doar frecvența, în textul jurnalistic, a enunțurilor cuprinzând substituiri (unele tipuri analizate amănunțit anterior; cf. Dumistrăcel 2001²: 64 – 71), ci și efectul de substituire prin „adăugare” (cf. § 3.2.3.), practicarea dublei și multiplei substituiri, respectiv, coroborarea tehnicii în discuție cu aceea a altor figuri de construcție, din care rezultă varii „combinații”, așa-numitele figuri „cameleonice” (Grupul μ 1974, 131).

3.3.1. Empatie

- (Id) „...preferăm să ne uităm ca *motanul* în calendar...” (tx, Z, 17.01.03, 8B);

- (Tl) „*Panacee* den bătrâni” (AC, 1/2003, 13); titlul unei antologii de texte vechi a lingvistului B.P. Hasdeu este *Cuvente den betrani* (cu ortografia epocii); „*Viața ca mofi*” (RL, 4/2002, 15); titlul, binecunoscut, al lui Marin Preda este *Viața ca o pradă*; „În căutarea *moralului pierdut*” (Z, 25.10.02, 1B, pe teme de sport); pentru *timp*, din traducerea românească a titlului romanului lui Proust citat și mai sus (§ 2); cf. și „În căutarea timpului *găsit*” (Z, 18.02.03, 6);

- (Ct) „Românul s-a născut *mim*” (RL, 6/2003, 3); enunțul, dintr-un text al lui Vasile Alecsandri, este „~ poet”; „Dacă voi nu mă vreți, eu vă *w w w*” (AC, 38/2002, 18, pe teme de Internet); în nuvela *Alexandru Lăpușneanu*, a lui C. Negruzzi, „~ , eu vă *vreau*”; „Avem și noi *buchiniștii* noștri” (Zf, 6.08.02, 2); replica, din piesa *O scrisoare pierdută*, a lui Caragiale, este „~ faliții ~ “; „Berea-i frate cu românul” (enunț publicitar, 2002); *bere* pentru *codru*: „codru-i frate cu românul”, de alură populară, dar cunoscut după versul din *Doina* lui

Eminescu „Codrul - frate cu românul - / De săcure se tot pleacă - / și izvoarele îi seacă”;

- (SI) „Allez enfants de Roumanie!” (Z, 7.02.03, 1B, pe teme de sport), cu substituție în primul vers din „La Marseillaise”: „~ de la Patrie”.

3.3.2. Seducție

- (Id) „(X a plecat din țară) făcând-o pe *maladul* în păpușoi” (RL, 33/2001, 2); *malad*[e], din franceză, înlocuiește rom. *mort / porc*; „a face pe mortul / porcul în păpușoi”; „Baronii la baroni trag” (Z, 24.01.03, 8); *baron* (cu sensul argotic actual, ‘cavaler de industrie’) înlocuiește termenul *ban*: „bani la bani trag”;

- (FI) „Aseară ți-am luat *hazna*” (RL, 26/1999); *hazna* înlocuiește, într-un vers dintr-un cântec popular, cuvântul *basma*;

- (TI) „Viața ca monedă de schimb” (E, 28.10.02, 1); o variație pe enunțul titlului mai sus citat, al cărții lui Preda; „Mult zgomot pentru *un secretar de stat*” (C, 3.02.03, prezentat la revista presei de la Real tv); *secretar de stat* înlocuiește cuvântul *nimic* din titlul traducerii în românește a cunoscutei piese a lui Shakespeare;

- (Ct) „Mult e dulce și *fibroasă* limba *cea de lemn*” (titlu de rubrică, în AC); versul, dintr-o poezie a lui G. Sion, cuprinde cuvântul *frumoasă* și determinarea *ce-o vorbim*;

- (SI) „Nihil sine *literatura*” (RL, 11/2001, 17), cu substituție în deviza Casei regale române, „~ Deo”;

- (Th) „Persona non *gratii*” (titlu de articol prezentat la revista presei de la Pro tv, 22.08.01, cu referire la incapacitatea justiției de a-l pedepsi cu închisoarea pe un lider sindical instigator la rebeliune); rom. *gratii* este substituit lat. *grata* ‘agreabil, plăcut’, din sintagma „persona non ~”.

3.3.3. Incitare

- (Id) „NATO frântă” (E, 12.02.03, 4; în legătură cu apariția unei „fisuri” în respectiva organizație); sigla apare pentru rom. „na-ți-o (frântă)”, frecvent folosită cu urmarea „că ți-am dres-o”; „La Belgrad *a înviat* capra vecinului” (AC, 40/2000, 1); enunțul „contrazice” formula (caracterizând egoismul, meschinăria) „să moară și capra vecinului”; cu substituție, printr-un termen savant, dar în registrul formulei canonice, în titlul eseului, de filozofie pe teme comportamentale, semnat de Tatiana Slama-Cazacu, „Recviem pentru capra vecinului” (RL 38/2002), asupra căruia insistăm și pentru că am avut surpriza să-l regăsim, identic, pentru o cronică asupra meciurilor unei etape din campionatul italian de fotbal (o coincidență?, sau o „selecție” a „titlierului” de la un cotidian din Iași? (frecvent citat aici, Z / 14.04.03, 2B/, care cultivă titlurile „colorate” stilistic);

- (FI) „Semne *rele* anul are” (Z, 15.01.03, 2B); „Ia mai toarn-un păhărel / să ne *integrăm* nițel!” (AC, 41/2001, 24; tema integrării României în structurile europene); în versul dintr-un cântec „de pahar”: „să ne *veselim*”;

- (TI) „Unde ne sunt *profitorii*?” (E, 24.12.02, 7); în titlul unui poem al lui Alexandru Vlahuță, „~ *visătorii*”; „Maidanul cu *proști*” (RL, 19/1993); în titlul

romanului lui G.M. Zamfirescu: „ ~ *dragoste*”; „Cine ești dumneata, domnule *Barbu*? (Z, 16.01.03, 1B; întrebare retorică adresată unui personaj, cu statut controversat, din lumea sportului); substituie în traducerea titlului unui film de reconstituire a vieții spionului german, în slujba U.R.S.S, *Sorge*;

- (Ct) „... *animale puține*, după buget” (C, 28/2000, 22); cuvintele evidențiate grafic prin italice înlocuiesc formula „renumeratie [formă greșită, pentru *remunerație*] mică”, dintr-o replică din piesa *O scrisoare pierdută*, a lui Caragiale; „*Polițiști* pe care *gradul* nu voia să-i mai încapă” (AC, 49/1999, 17); în textul unui vers din *Scrisoarea III*, a lui Eminescu, evocat într-o manieră generală, sunt înlocuite substantivile *împărați*, *lumea* și forma verbală *putea*;

- (Cv) Substituirii în enunțul a trei dictoane latinești, a căror paternitate este recunoscută: „Minte *bolnavă* în corp sănătos” (RL, 38/1999, 24): „mens sana in corpore sano” (Iuvenal); „*Darurile* au fost aruncate” (AC, 38/2002, 19): „alea iacta est” (Cezar); „*Dărâmare* humanum est” (id., 41/2002, 9): „errare humanum est” (Cicero, după Euripide).

3.3.4. În cazurile în care forma canonică este minuțios „prelucrată”, prin duble substituirii în construcții bimembre ori simetrice (ca și atunci când se combină două EDR, cf. § 2.3.4.), putem vorbi de preponderența funcției „poetice” sau „estetice”. De altfel, faticul cedează, în astfel de formulări, și în favoarea conativului, de vreme ce dubla sau multipla substituie se produce, frecvent, în textul unor parimii (sau în sloganuri). Exemplele următoare ilustrează toate registrele de manipulare avute în vedere și până acum: „Când *PC-ul* nu-i acasă, joacă *mouse-ul* pe masă” (RL, 44/2002, 13); termenii, englezești, din domeniul calculatorului înlocuiesc cuvintele *pisică* [lectura *pi-si-ul*, dacă adăugăm și un *c*, induce recunoașterea substantivului *pisicul*] și *șoareci*; „*Módele* trec, *demodații* rămân” (Ad.I, 9.10.01, 3); substituirii în textul altei zicători: „*Hoț* să fii, *ghinion* să ai” (M, 30.11.99, 6); „*Schimb Cotrocenii* din mână *contra Nobel* de pe gard” (RL, 40/1998, 2), parafrază generală a textului zicătorii „nu da *vrabia* din mână pe *cioara* de pe gard” [Cotroceni, numele sediului președinției României]; „*Pugiliști* din toată *lumea*, *unificați-vă!*” (M.GI, 14.01.03, 15), substituirii în sloganul Internaționalei Comuniste, titlu la comentariul privind proiectul de unificare a «centurilor WBA și WBC» la box; „După război, mulți *politicieni se-adună*” (titrare a unei părți din emisiunea „Ultima ediție”, Rom. 1, 13.04.03, ora 13; referirea este la întâlnirea de la Sankt Petersburg a liderilor Putin - Chirac - Schröder, la încheierea campaniei militare americane în Irak); substituirii în textul zicătorii „după război, mulți *viteji* se *arată*”. În sfârșit, evocarea, pe ton mai relaxat, a unui context din „Tatăl nostru”: „*Toamna* noastră cea de toate *clipele*” (RL, 40/1999, 8), cu dublă substituie, pentru *pâine* și *zile*.

3.4. TRANSMUTATIO

Permutarea unor termeni din EDR sau a unor secvențe ale acestora (de tipul construcție bimembră) este mai rar întâlnită atât în ceea ce privește variantele

reținute în inventarul limbii, după ce au funcționat în vorbire, cât și (după baza noastră de date) ca exercițiu stilistic, în textul jurnalistic. Explicația poate fi găsită în faptul că producerea textelor după schema acestei figuri de construcție comportă un efort sporit din partea emițătorului (comparabil cu acela impus, de exemplu, de formulele de „virtuozitate” pe care le-am prezentat în § 3.2.4. și 3.3.4.). Pe de altă parte, procedeul este unul care, de fapt, poate să deturneze atenția cititorului „pasiv” de la mesaj, diminuând influențarea, pe fondul efectelor de fatic și de expresivitate. Exemplele pe care le prezentăm ilustrează aceste considerații.

3.4.1. Empatie

- (Id) „«Convenția...» se agață... ca paiul de înecat” (tx, AC, 32/2000, 1); forma canonică a idiotismului: „a se agața ca înecatul de pai”; „[politicianul X] a avut zile negre și nopți albe” (tx, Rom.1, 23.09.00, ora 20); pentru caracterizarea încordării, a stresului, se preiau, din vorbire, sintagme ce inversează cromatica diurnului și a nocturnului: „a-i face cuiva zile negre” ‘a-i provoca cuiva necazuri’ și „a avea nopți albe” ‘a nu /putea/ dormi’;

- (Dc) „Când muzele vorbesc, armele tac” (Rom. 1, 30.01.03, titlul părții de prezentare a activităților artistice ale unei unități militare); forma canonică latinească: „inter arma silent musae”.

3.4.2. Seducție

- (Id) [și cu substituie de termeni:] „Comisionul mare doboară firma mică” (publicitate din domeniul bancar); se pornește de la zicătoarea „buturuga mică răstoarnă carul mare”; „mergem la război înainte, și la plăcinte înapoi” (tx, AC, 13/2002, 8).

3.4.3. Incitare

- (TI) „Rațiunea criticii impure”; se constată și utilizarea, de tip substituie, a antonimului (*impur*; AC, 38/2002, 14; dezvoltarea motivelor, considerate neonest, ale unor cronici literare): după titlul lui Kant, *Critica rațiunii pure*; „... în timpul acesta, [patriarhul] Teoctist merge în Paradis, alături de clasa muncitoare” (AC, 13/2002, 16); titlul filmului italian *La classe operaio va in Paradiso* (1972, regia Elio Petri, cu Gian Maria Volonte) a fost tradus în românește prin *Clasa muncitoare merge în Paradis*;

- (Rg) „Puțini am fost, mulți am rămas” (formulă sarcastică vizând impostura în prezentarea istoriei Partidului Comunist Român, cu puțini membri reali în ilegalitate, cu mulți oportuniști după impunerea la putere); se pornește de la un text ce poate fi identificat la proorocul Ieremia (42, 1-2), despre trecerea timpului, al cărui rezumat este „mulți am fost, puțini am rămas!”.

4.0. Schiță a unui studiu de caz. Calificativul *mioritic* în discursul public și în textul jurnalistic actual: efecte de «terorism lingvistic».

4.1. Cuprins în sintagma „spațiul mioritic”, creație a filozofului și poetului Lucian Blaga, adjectivul *mioritic* (în continuare, M) cunoaște un destin stilistic paradoxal. Valorile conotațiilor rezultate prin substituie substantivului *spațiu* cu diverse alte lexeme se situează între acceptarea rezultată din considerarea

filozofică a conceptului căruia îi servește ca denotație și, respectiv, respingerea agresivă a acestuia.

4.2. „Solidaritatea” se manifestă în discursul exegezei și al eseisticii contemporane prin asocierea adjectivului cu termeni din familia ideatică a substantivului din sintagma de bază: *temă, lume, nuntă M, plai, sat, grai, univers, fenomen M* (în paragraful de față renunțăm la trimiteri). După acest nivel, urmează cel al influențării receptorului în direcția respingerii viziunii blagiene, având ca rezultat contestarea și „defăimarea” a însuși calificativului. Mimând o atitudine de superioritate permisivă, unii publiciști plasează chiar sintagme din cele formate cu substantivele deja citate în contexte derizorii, plusând însă histrionic în aceeași direcție, prin asocieri cum ar fi *cal, bizon, măgar, consumator, fotbal, ciobănaș (!)*, respectiv, *ritm M*.

4.3. Deși manipularea începe de la acest nivel, al scontării unei oarecare empatii, mai ales în textul jurnalistic de comentariu social și politic se preia contestarea conceptului, care a început cândva chiar prin respingerea termenului *mioritic* (C. Brăiloiu, Dan Botta). Atmosfera stilistică contemporană în acest caz a fost inițiată de Emil Cioran (românii – „popor mioritic”), a cărui manifestare de maliție a făcut o adevărată școală, în care s-au plasat, de regulă, publiciști dornici să șocheze (chiar, sau mai ales, în afara cunoașterii esenței lucrurilor).

4.4. Seducția prin discursul jurnalistic recurge la asocieri depreciative de tipul *filozof, criteriu, Balcani M*, respectiv, *revistă M*, pentru ca incitarea să agraveze tabloul prin calificarea de *mioritic(ă)* a unor referenți din cele mai variate domenii: *apocalipsă, blestem, conștiință, delăsare, fetițe ‘prostituate’, justiție, neant, poliție, președinte, Republică* (numită și *Mioriția!*), *resemnare, sovietizare* etc., cu o frecvență uluitoare (nu este evitat nici trivialul: și *orgasmul* poate fi M).

4.5. Determinând astfel de substantive (exemplele sunt mult mai numeroase), *mioritic* înseamnă de la ‘naiv, credul, prost’ până la ‘înapoiat, indolent, leneș, neputincios, grosolan, murdar, perfid, corupt, hoț, depravat’. Prin toate aceste asocieri, adjectivului *mioritic* i se conferă semnificația generală de ‘românesc, român’, definind o entitate socio- și etnopsihologică căreia emițătorul s-ar părea că nu-i poate aparține.

4.6. Cuvântul a coborât, de fapt, la nivelul de simplă emisie sonoră de semnalizare, de recunoaștere, între ei, a membrilor unui grup ce exercită în discursul jurnalistic un gen de terorism lingvistic, ca o culme a manipulării prin incitare. Respingerea *de plano* și în necunoaștință de cauză a terminologiei simbolice blagiene a devenit un adevărat snobism; fenomenul reprezintă o contraperformanță lingvistică, comparabilă doar cu acea concentrare semantică și stilistică ce se întâlnește în limbajul infantil, cu termeni simbol generalizatori (de tipul exclamației „caca!”), la opusul receptării «granulației semantice» din perspectiva căreia consideră *polisemia* informaticienii.

4.7. Așadar, în cazurile de „terorism lingvistic”, se denunță însăși o apartenență etnoculturală, fapt ce poate fi raportat la alte diferite modalități de manifestare a globalizării în discursul public și în textul jurnalistic⁷.

5. Concluzii tranzitorii

5.1. Atragerea, prin tehnica de „colaj”, a EDR în textul jurnalistic ilustrează importanța funcției fatice ca una ce caracterizează (și chiar individualizează) stilul publicistic cu statutul de stil „funcțional”. Dar recurgerea la enunțurile de acest tip nu servește doar finalității de contact cu receptorul, ci reprezintă, frecvent, un mijloc de influențare a acestuia, servind și funcțiilor care îl pun în relație pe emițător cu receptorul, cea emotivă și cea conativă. În ultimă instanță, utilizarea EDR atrage atenția asupra formei mesajului, reflectând preocuparea pentru expresivitate. Rolul funcției fatice este dovedit de utilizarea curentă a EDR în titluri (ca *exordium* sau *peroratio*, cu anticipare); altfel, rezumarea conținutului discursului prin titlu poate rămâne la nivelul mijloacelor funcției referențiale. Intenția obținerii unei reacții din partea receptorului (așadar manipularea acestuia) este ilustrată de faptul că enunțurile în discuție reflectă diferite registre ale influențării, de la provocarea simplei empatii, la seducție și incitare. Influențarea este pusă în evidență și de o marcată recunoaștere *sui-generis*, de principiu, a prestigiului „învățăturii”, prin parimii (zicători, proverbe și dictoane de diferite proveniențe).

5.2. Pentru a aprecia gradul de influențare a receptorului, de la „empatie” la „incitare”, se impun considerate, din perspectiva emițătorului, selecția unui anumit EDR, opțiunea jurnalistului în ceea ce privește materialul lexical prin care intervine în actualizarea EDR și ponderea CMR păstrat, aspecte ce trebuie raportate la tonalitatea stilistică generală a textului; efectul scontat, din perspectiva receptorului, ține de tipologia acestuia ca „lector”, pe scala cuprinzând gradațiile între „pasiv” și „cooperant ideal”. De altfel, în analiza (sumară) a exemplurilor oferite în textul de față, am avut și noi în vedere diferite categorii de cititori, explicitând sau nu modificările aduse în discursul jurnalistic formulelor canonice ale EDR.

5.3. Modificarea textului EDR reflectă preocuparea de a nu se crea impresia unei „îndoctrinări” simpliste a „consumatorului” de mass-media, prin preluarea formulelor canonice ca „discurs raportat”; tendința se manifestă prin recurgerea la modificarea textului inițial. „Deturnarea” în discuție este ușor acceptată de receptor datorită funcționării aceluiași mental în vorbirea expresivă guvernată de afect și de emoție, îmbrăcând frecvent registrul și tonalitatea ludicului. Astfel de modificări au fost constatate în evoluția a numeroase idiotisme din fondul

⁷Cf. Stelian Dumistrăcel, *Textul jurnalistic: un teren experimental de ambiguitate*, în Ofelia Ichim, Florin-Teodor Olariu (eds.), *Identitatea limbii și literaturii române în perspectiva globalizării*, Iași, Editura „Trinitas”, 2002, p. 135-150.

tradițional al dacoromânei (Dumistrăcel 2001¹, *passim*). Pe de altă parte, „devierile” în discuție au caracter de universalii ale limbajului și se înscriu într-o tipologie ce a fost stabilită încă de Quintilian. Așadar, modificarea (inspirată sau de nivel „kitsch”) a EDR nu este o descoperire a jurnaliștilor, iar, pe de altă parte, jurnaliștii români, în discursuri difuzate pe variate canale ale mass-media (respectiv, în periodice de profiluri diferite) nu se află, din acest punct de vedere, într-o situație specială. Câteva repere: în *Retorica generală*, a Grupului μ, se găsește un paragraf ce se ocupă de „metataxe” în titlurile din presa franceză (III, 5); cochetând cu surprinderea, Gabriel García Márquez protesta față de frecvența parafrazăre în presă a titlului (într-adevăr provocator) al romanului său *Crónica de una muerte anunciada*, punându-și întrebarea „Oare nu sunt în stare ziaristii să-și inventeze propriile titluri?” (cf. RL, 5/1999, 23); în sfârșit, un exemplu de stringentă actualitate: pe canalul tv american „Fox News”, discuția dintr-o emisiune pe tema unei eventuale intervenții americane în Siria, după campania din Irak, a fost titrată „Syri-ous [pentru *serious*] Situation?” (20.04.03, ora 3,15; titlul general: „Future War?”). Am citat mai sus (§ 1) și o observație a lui Gunter Reus, profesor de jurnalism la Universitatea din Hanovra (R.F. Germania), subsumată problemei *ficțiunii* în jurnalismul „serious”.

5.4. Se poate observa atracția deosebită pe care o exercită asupra titlului jurnalistic românesc actual anumite EDR din zona *paremiologiei*, unele aparent banale („apa trece, pietrele rămân”), altele șocante („a arunca pisica moartă în curtea vecinului”), cu numeroase variații ce instaurează relații „anormale” între componentele (vechii) forme canonice, după schema tuturor figurilor de construcție, a *discursului religios* (de exemplu, începutul versetului „Pâinea noastră cea de toate zilele”, din „Rugăciunea domnească”), sau reprezentând preluarea unor *titluri* de opere literare (în special dacă au fost ecranizate). Din această categorie, semnalăm atât titluri inspirat formulate (cum este cel mai sus citat al lui Márquez, sau *Cui i-e frică de Virginia Woolf?*, titlul unei piese de teatru a lui Edward Albee), dar și unele cu relativ puțină încărcătură emotivă, însă cu o deosebită relevanță a mesajului; de exemplu, titlul filmului *Lista lui Schindler*, după cartea lui Thomas Keneally, *Arca lui Schindler*, la rându-i cu o substituie în sintagma *arca* (salvatoare a) *lui Noe*.

5.5. Citarea unor EDR provenind din anumite domenii (zona culturii și a beletristicii universale și naționale, religia, paremiologia și folclorul etc.) dovedește că, în pofida tentației (uneori aproape obsesive) de a inova, discursul jurnalistic este, chiar în această formă distorsionată, expresia unei adevărate «culture loyalty». În particular, în pofida actualizării EDR reprezentând sursele autohtone (în special parimiile), discursul jurnalistic românesc este și reflexul unei incontestabile «language loyalty». Dintre scriitorii români, cei mai prizați în textul jurnalistic contemporan, cu trimitere la titluri și / sau citate din operă, sunt I.L. Caragiale, M. Eminescu și, într-o situație specială, prezentată mai sus, Lucian Blaga.

Appendix

a. Sigle pentru diferite canale mass-media

(pentru cotidiene se indică data, urmată de pagină; pentru hebdomadare, numărul, anul și pagina; pentru emisiuni ale audiovizualului, data și ora)

AC = „Academia Cațavencu”

Ad = „Adevărul”

Ad.l = „Adevărul literar și artistic”

C = „Capital”

E = „Evenimentul zilei”

M = „Monitorul” (Iași)

M.Gl = „Monitorul de Galați”

RL = „România literară”

Z = „Ziarul de Iași”

Zf = „Ziarul financiar”

Pro tv = canal de televiziune cu acest nume

Real tv = canalul de televiziune „Realitatea tv”

Rom. 1 = canalul de televiziune „România 1”

b. Lista abrevierilor pentru tipuri de EDR

(Ct) = citat din opere

(Cv) = cuvinte „celebre”

(Dc) = dicton

(Fl) = text folcloric

(Id) = idiotism (locațiune expresivă, expresie idiomatică, parimie)

(Th) = formulă tehnică

(Tl) = titlu de operă

(Rg) = discurs religios

(Sl) = slogan

Bibliografie

Coșeriu, Eugeniu, *Lecții de lingvistică generală*, Chișinău, Arc, 2000.

Dumistrăcel, Stelian, *Până-n pânzele albe*. [dicționar de] Expresii românești. Biografii – motivații, Iași, Institutul European, 2001¹.

Dumistrăcel, Stelian, *Discursul jurnalistic și discursul public din perspectivă ecolingvistică (Radiografii)*, în vol. *Comunicarea și schimbarea culturală* (coord. Monica Spiridon), București, Ars docendi, p. 40-77, 2001².

Grupul μ, *Retică generală*, București, Univers, 1974.

Slama-Cazacu, Tatiana, *Psiholingvistica. O știință a comunicării*, București, All, 1999.

Slama-Cazacu, Tatiana, *Stratageme comunicaționale și manipularea*, Iași, Polirom, 2000.

Une modalité paradoxale de la manifestation d'appartenance ethno-culturelle: la modification du «discours répété»

Dans le texte journalistique, notamment dans le titre des articles, on remarque la présence massive des énoncés qui appartiennent au «discours répété», présentant une grande diversité (des locutions expressives, des sentences, des idiotismes, des maximes, „des propos célèbres”, des titres de certaines œuvres littéraires ou musicales ou bien des citations proprement-dites „d’auteurs” etc.). Cette tendance est illustrative pour l’intention de l’émetteur de faciliter le contact avec le destinataire moyennant une expérience linguistique commune. Mais de cette manifestation de la fonction «fatigue» du langage, on glisse souvent vers les effets des fonctions «émotive» et «connative», dans l’intention de manipuler le lecteur; en parcourant les phases „empathie”, „seduction” et „incitation”.

*Du point de vue strictement „technique”, l’énoncé appartenant au discours répété, auquel on attribue le statut d’«architexte», est actualisé en conformité avec l’une des „figures de construction” résumées dans la formule de Quintilian **quadripartita ratio**, par **deductio**, **adiectio**, **immutatio** et **transmutatio**. La mutation s’explique par la capacité qu’ont ces „règles” de refléter les manifestations des universaux du langage.*

*Malgré le désir d’„innover”, presque obsessionnel chez les journalistes, le recours à l’énoncé appartenant au discours répété (quoique comprenant des „distorsions”) s’avère être, finalement, l’expression de la **culture loyalty** et de la **language loyalty**.*